

آداب و معیار های انتخاب همسر

*عاطفه اثرکار

چکیده

انتخاب همسر یکی از حساس ترین رویدادهای دوران جوانی است و معمولاً فرد را در تعیین ملاک های معتبر و لازم و تطبیق ملاک ها بر فرد مورد نظر و تصمیم گیری نهایی دچار نوعی بحران و تعارض می کند. ملاک ها و ویژگی هایی که در انتخاب همسر باید در نظر گرفته شود دو دسته اند:

الف: ملاک هایی جز خانواده کار آمد هستند. ب: ملاک هایی که شرط کمال هستند.

معیار هایی که در این نوشتار به توضیح آنها پرداخته شده است عبارتند از:

معیار های ازدواج در جامعه مادی

معیار قرآن در انتخاب همسر

معیار انتخاب همسر در احادیث

کلید واژه: انتخاب، همسر، جامعه، آیات، روایات

مقدمه:

«هر وقت پسری به خاستگاری دخترتان آمد، اگر از دین و اخلاق او راضی بودید، دخترتان را به او تزویج کنید و اگر نکنید، فتنه و فساد بزرگی را باعث شده اید». امام باقر علیه السلام ازدواج که یک امر طبیعی و خواسته تمام انسانها و مطلوب همگان است، به فراخور جوامع مختلف، معیارهای گوناگونی دارد که نشأت گرفته از فرهنگها و آداب و رسوم است که در آن جوامع وجود دارد. مثلاً معیار ازدواج در جوامع غربی غیر از معیارهای شرقیها و همچنین معیارها در میان پیروان ادیان مختلف، تفاوت زیادی با هم دارد حتی در جوامع مذهبی هم معیارها متفاوت است و بالاخص در میان مسلمانان هم به خاطر دوری از فرهنگ غنی اسلام و قرآن و اهل بیت علیه السلام معیارهای اسلامی و الهی جای خود را به معیارهای غربی و مادی داده است. چنانکه ما شاهد هستیم در جامعه اسلامی ما با وجود داشتن فرهنگ پر بار قرآن و اهل بیت علیه السلام کسانی هستند که معیار خود را در انتخاب همسر، معیارهای مآهواره ای و اینترنیتی قرار داده و از هویت اسلامی و ایرانی خود بیگانه شده و از این طریق صدمه ای به کشور و فرهنگ خود میزنند که هیچ دشمن خارجی نمی تواند بزند؛ چرا که زیربنای جامعه های بزرگ، همان جامعه کوچک خانواده است که به وسیله تشکیل آن فرزندانیتحول جامعه داده می شود که آینده سرنوشته کشور و هویت اسلامی به دست آنان سپرده می شود.

تعریف ازدواج: ازدواج پیوند زناشویی است که بین زن و مرد بسته می شود. نکاح عقدی است که به موجب آن زن و مردی به منظور تشکیل خانواده و شرکت در زندگی، باهم متعهد می شوند. نکاح رابطه ای هست بین زن و مرد برای تشکیل خانواده که عبارت است از تراضی زن و مرد برای تشکیل زندگی مشترک. رابطه ای است حقوقی و عاطفی که بوسیله عقد بین زن و مرد حاصل می شود و به آن حق می دهد که با یکدیگر زندگی کنند و مظهر بارز این رابطه حق تمتع جنسی است.^۱

شناخت پیش از ازدواج:

پیامبر اسلام به کسی که زنی را خواستگاری کرده بود فرمود: «کاش پیش از ازدواج به او نگاه می کردی چرا که این نگاه مناسب تر است برای تدوام زندگی بین شما»

وقتی بناست دونفر یک عمر با یکدیگر زندگی مشترک داشته باشند باید دیدگاه های مشترک، سلیقه های متناسب باهم و حساسیت های خانوادگی و... از دو سوی مورد توجه باشد. ناسازگاری های اخلاقی اغلب پس از ازدواج و برآورده نشدن برخی توقعات متقابل یا ناهنجاری های رفتاری زوجین بروز می کند. شناخت قبلی و پرس و جوهای پیش از عقد و کسب آگاهی از ویژگی ها راهی برای پیش گیری از بروز اختلافات است.^۲

آداب نکاح و اراده آن:

*طلبه سطح دو، پایه دو

حدیث معتبر از حضرت صادق (ع): سنت است تزویج در شب واقع شود.

امیرالمومنین (ع) میفرماید: روز جمعه روز خواستگاری و نکاح است و بدان که مومنان را طلبیدن و مهمانی کردن در نکاح سنت است، و پیش از عقد نکاح، خطبه خواندن سنت است.

پیامبر (ص) میفرماید: از سنت پیغمبران است طعام دادن در وقت تزویج.

از حضرت صادق (ع): عقد کردن در ماه شوال خوب است. و در حدیث معتبر دیگر از امام صادق (ع): هر که عقد کند یا زفاف کند و ماه در عقرب باشد عاقبت نیکو نبیند. ۳

انتخاب همسر:

قرآن کریم زنان نا پاک برای مردان نا پاک (شایسته اند) و مردان نا پاک برای زنان نا پاک، و زنان پاک برای مردان پاک (شایسته اند) و مردان پاک برای زنان پاک.

در انتخاب همسر باید نکاتی را زمینه ساز حذب و محبت همسران به یکدیگر می شود نهایت دقت شود تا در اثر بی دقتی در آینده زندگی زنا شویی دچار بحران خانوادگی نگردد. امیرالمومنین (ع) می فرماید: نباید به کسی پیش از آزمودن اعتماد کرد که این نشانه نا توانی است. اسلام سفارش میکند که تنها مال و جمال را مورد توجه قرار ندهید بلکه تقوا، نجابت و دیانت را محور اساسی صفات یک همسر خوب بدانید. جمال ذاتی را با حساسیت بیشتر در نظر داشت که علم و فهم اصلاح نفس و... دوری از صفات رذیله و برخورداری از اوصاف حمیده ای چون: دین داری، امانت داری، بردباری، گذشت و خطا پوشی و... نمایانگر جمال ذاتی می تواند باشد.

معیارهای ازدواج در جامعه مادی:

در جامعه های مادی و اشخاصی که مادی فکری می کنند، به خیال خود ازدواج را تنها رسیدن فیزیکی پسر و دختر به همدیگر می دانند و ازدواج

هایی را پایه ریزی می کنند که غیر از مادیات به چیز دیگری فکر نمی کنند و در واقع مقصودشان یک نوع تجارت است مانند مهریه های

سنگین و ملک و مستغلات و ماشین و شیربها و در نظر گرفتن ثروت خود و اطرافیان طرفین و یا پست و مقام یکدیگر و یا ازدواج هایی که از روی هوا و هوس بنا نهاده می شود مانند دیدن یک ژست خاص از یک دختر و پسر در دانشگاه یا کنار خیابان و... و یا ازدواج هایی که در اثر خواندن مشخصات دختر و پسر در یک مجله یا ژورنال و یا روزنامه که متأسفانه بیشترین طلاقیها نتیجه همان ازدواج هایی است که زیر بنای آن را تفکر مادی گرایانه تشکیل می دهد. و فکر می کنند که کامجویی و خوشبختی بشر فقط در رنگ پوست و درهم و دینار و کاخ های مجلل فراهم می شود یکی از کسانی که همه چیز را در مادیات می دید، «معاویه بن ابی سفیان» بود که «میسون» (مادر یزید) را که دختر زیبا و ماهروی مسیحی بود و در هوای لطیف و آزاد کوهستانها و صحراهای سبز و خرم شام بزرگ شده بود، گمان می کرد که در کاخ سلطنتی خود، او را خوشبخت خواهد کرد (۱). اما وقتی معاویه او را محزون و بی قرار دید، متوجه رویاهای پوچ خود شد و به او گفت: تواز این که در سلطنت بزرگی هستی، خوشحال نیستی؟ «میسون» در جواب معاویه اشعاری سرود و فهماند که کاخ نشینی و تشریفات و... او را خوشبخت نکرده است.

اینک ترجمه اشعار:

«خانه ای که در تنگنای آن، روحها خفقان پیدا می کنند، پیش من از کاخی بلند...»

پوشیدن لباس درشت، پیش من از پوشیدن لباسهای شفاف...

خوردن خشک نان در خانه ای شکسته، از گرده نان تازه در کاخ...

صدای بادهایی که از هربیبانی می وزد، از آهنگ دف و چنگ...

سگی که در کنار من عو عو می کند، از گربه الفت گرفته...

شتری که کینه توز و دشوار است، از استر رام...

مردی کریم و لاغر اندام از عموزادگان، از مرد مقتدر محبوبتر است» (۲)

معیار قرآن در انتخاب همسر

* طلبه سطح دو، پایه دو

اسلام که کاملترین مکتبها است و به وسیله آخرین سفیر الهی توسط جبرئیل امین به صورت کتاب زندگی یعنی قرآن مجید به بشر عرضه شده، در انتخاب همسر ایده آل، معیاری رافراوری بشر قرار داده است که اگر مرد وزن مسلمان به مکتب انسان ساز خود عمل کند و دستورات قرآن و اهل

بیت را گردن نهد، می تواند همسر ایده آل خود را انتخاب و به آرامش کامل و سعادت دنیا و آخرت نائل شود.

می دانیم که دو قطب منفی مغناطیس یکدیگر را جذب نمی کنند و برای جذب و انجذاب از جهتی سنخیت یا تجانس و از جهتی تضاد و یا عدم

تجانس لازم است، در مساله گزینش همسر نیز همین قاعده حکم فرماست.

اما از سوی دیگر چند نوع تجانس و سنخیت نیز لازم است چنانکه خداوند متعال درباره سنخیت در انسان بودن زن و مرد در قرآن مجیدی فرماید:

«ای مردم از (مخالفت) پروردگارتان بپرهیزید؛ همان کسی که همه شما را از یک انسان آفرید؛ و همسر او را (نیز) از جنس خود او خلق کرد

و از آن دو، مردان و زنان فراوانی (در روی زمین) منتشر ساخت...».

و همچنین به نظر قرآن باید دختر و پسر از نظر ایمان هم سنخیت داشته باشند، زیرا چگونه ممکن است یک انسان با یک انسان بی دین زندگی

مشترکی را شروع و به سرانجام برساند چنانکه می فرماید:

«ولا تتکوا المشركات حتى یومن و لامه مومنته خیر من مشرکه ولو اعجبکم ولو لا تتکوا المشرکین حتی یومنوا و لعبد مومن خیر من مشرک

و لو اعجبکم اولئک یدعون الی النار والله یدعوا الی الجنة و یبین آیاته للناس لعلکم یتذکرون» (۴).

«با زنان مشرک و بت پرست، تا ایمان نیاورده اند، ازدواج نکنید، (اگر چه جز به ازدواج با کنیزان، دسترسی نداشته باشید؛ زیرا) کنیز با ایمان،

از زن آزاد بت پرست، هر چند (زیبایی، ثروت، یا موقعیت او) شما را به شگفتی آورد و زنان خود را به ازدواج با مردان بت پرست، تا ایمان

نیاورده اند، در نیاورید. (اگر چه ناچار شوید آنها را به همسری غلامان با ایمان در آورید؛ زیرا) یک غلام با ایمان، از یک مرد آزاد بت پرست،

بهتر است؛ هر چند (مال و موقعیت و زیبایی او) شما را به شگفتی آورد. آنها دعوت به سوی آتش می کنند؛ و خدا دعوت به بهشت و آمرزش به

فرمن خود می نماید نشانه های خویش را برای مردم روشن می سازد، شاید متذکر شوند».

همچنین در مورد سنخیت زن و مرد در احصان (عفت) که زن و مرد هر دو باید عفت کامل داشته باشند و پاکدامنی را در مورد یکدیگر مراعات

کنند، می فرماید: «مرد زناکار جز با زن زناکار یا مشرک ازدواج نمی کند؛ و زن زناکار را، جز مرد زناکار یا مشرک، به ازدواج خود در

نمی آورد؛ این کار بر مومنان حرام است» (۵).

همچنین در آیه پنج سوره مائده می فرماید:

«... زنان پاکدامن از مسلمانان، و زنان پاکدامن از اهل کتاب، حلالند؛ هنگامی که مهر آنها را بپردازید و پاکدامن باشید ...»

از این آیه معلوم می شود که حتی در مورد ازدواج با اهل کتاب نیز سنخیت از نظر پاکدامنی لازم است (۶) معیار انتخاب همسر در احادیث

در کلمات گهربار پیامبر گرامی اسلام و ائمه اطهار علیهم السلام در مورد انتخاب همسر به همشان بودن دختر و پسر با تعبیر «کفو» تکیه

شده است، زیرا مقصود از ازدواج تنها آمیزش فیزیکی نیست، بلکه اتحاد جانها و روانها نیز لازم است. چگونه ممکن است دو انسانی که هیچ

تشابه روانی ندارند، بتوانند عمری را با تفاهم زیر یک سقف زندگی کنند. پس همطراز همشان بودن زن و مرد یکی از شرایط خوشبختی در ازدواج است.

در حدیثی دیگر از امام صادق علیه السلام آمده: «المؤمنون بعضهم اكفاء بعض» (۷) «اشخاص باایمان نظیر یکدیگرند».

در مورد ازدواج حضرت زهرا علیها السلام که بزرگان و ثروتمندان قریش به خاستگاری آن حضرت می آمدند، پیامبر فرمود: «انما انا بشر

مثلكم اتزويج فيكم و ازوجكم الا فاطمة فان تزويجها نزل من السماء» (۸). «پیامبر فرمود: من بشری مثل شما هستم از شما زن می گیرم و به

شما زن میدهم مگر فاطمه زهرا که دستور تزویج او از طرف خدا باید نازل شود».

و همچنین امام صادق علیه السلام درباره ازدواج آن حضرت فرمود: «لولا ان الله خلق فاطمة لعلی ما كان لها علی وجه الارض كفو» (۹).

«اگر خداوند حضرت فاطمه را برای علی علیه السلام خلق نکرده بود، کفوی برای او پیدا نمی شد».

و همچنین معصوم دیگری فرمودند: «أنه نُهي أن تتكح المرأة لمالها و جمالها و قال: مألها يُطغيها و جمالها يُرديها فَعَلَيْكَ بذات الدين» (۱۰).

«آن حضرت نهی کرد از این که با زنی به خاطر ثروت و زیبایی اش ازدواج کنند و فرمود: ثروت زن او را به سرکشی و می دارد و زیبایی

اش او را به هلاکت می اگند چس بر تو باد گکه همسر متدین انتخاب کنی».

حضرت صادق علیه السلام فرمودند: «چون خواهید زنی را خاستگاری کنید از مویش بپرسید چنانکه از رویش می پرسید، که نصف حُسن مو

است» (۱۱).

پیامبر گرامی صلی الله علیه و آله فرمودند: زن باکره بخوانید که فرزند بسیار آورد، و زن مقبولی که فرزند نیاورد بخوانید...» (۱۲).

و همچنین پیامبر فرمودند: «دختر به کفو و مثل خود بدهید و از کفو و مانند خود دختر بخوانید و از برای نطفه خود زنی را پیدا کنید

که شایسته آن باشد که فرزند از او بهم رسانید» (۱۳).

و نیز فرمودند: «بهترین زنان امت من آن است که خوشرو تر و مهرش کم تر باشد» (۱۴).

امیرالمومنین علیه السلام فرمودند: حضرت رسول صلی الله علیه و آله چون به خاستگاری زنی می فرستاد می فرمود که گردنش را بو کنید

که خوشبو باشد و غوزک پایش پر گوشت باشد» (۱۵).

معنی کفو (همشان)

معنی «کفو» در لغت یعنی مانند و مثل و نظیر یکدیگر بودند.

اما چنانکه از کلمات حضرات معصومین علیه السلام بر می آید، مقصود از همشان بودن در احادیث، همان همشان بودن در ایمان است نه

*طلبه سطح دو، پایه دو

داشتن مال و منال و پست و مقام پسر ها و دختر یا اطرافیان آنان. چنانکه در حدیثی از امام باقر علیه السلام می خوانیم :

«اذا جائکم من ترضون خلقه و دینه، فزوجوه الا تکن فتنه فی الارض و فساد کبیر» (۱۰)

«هر وقت پسری به خاستگاری دخترتان آمد، اگر از دین و اخلاق او راضی بودید، دخترتان را تزویج کنید، و اگر نکنید، فتنه و فساد بزرگی

را باعث شده اید».

معلوم می شود از نظر اسلام خانواده ای پست است که دین و اخلاق در آن حاکم نباشد.

قرآن و اهل بیت علیهم السلام معیار در انتخاب همسر را همشان بودن در ایمان و حسن خلق قرار داده است چرا که زن و مرد نسبت به

همدیگر حقوقی دارند که بدون ایمان و حسن خلق و معاشرت امکان ادامه زندگی نیست .

وظیفه مرد نسبت به زن

مرد نسبت به زن غیر از هم خوابگی، دو وظیفه مهم دیگر دارد: ۱. ادای نفقه: یعنی هزینه زندگی زن را فراهم کند اعم از لباس و خوراک و

مسکن و... ۲. حسن معاشرت: مرد همیشه با زن خود مهربان و با اخلاق حسنه برخورد نماید. چنانکه خداوند متعال می فرماید: «و عاشروهن

بالمعروف...» . «با زنان خود بطور شایسته رفتار کنید» (۱۶)

و همچنین در حدیثی آمده : «خدا رحمت کند بنده ای را که میان خود و زنش روابط حسنه برقرار کند زیرا خداوند سرنوشت زن را به دست

او سپرده است و او را موظف به سرپرستی وی ساخته است» (۱۷).

وظیفه زن نسبت به مرد

اما زن نسبت به مرد دو وظیفه دارد: ۱. حفظ مال و ناموس شوهر: یعنی حافظ مال و ناموس مذد در حال حضور و غیبت او باشد. ۲. قنوت

یعنی تمکین و اطاعت زن از شوهر در هر حال . «... فالصالحات قانتات حافظات للغیب...» «... زنان صالح زنانی هستند متواضع در برابر شوهر و در غیاب همسر حافظ اسرار و ناموس شوهر...» (۱۸). در اهمیت مساله قنوت در حدیثی می خوانیم: «زن هایی که بارداری و وضع حمل و شیر دادن و ومهربانی به فرزندان، از ویژگی آنهاست؛ اگر نسبت به شوهر ان رفتار ناروا نمی کردند، نمازگزار آنها به دوزخ نمی رفت» (۱۹)

بررسی و تحقیق پیش از ازدواج

مساله ازدواج و تشکیل خانواده موضوعی است حیاتی؛ و غالبا برای هرکس یک بار در طول زندگیش این فرصت پیش می آید. حیاتی بودن

امر ازدواج از این نظر است که زن و مرد و یا دختر و پسر می خواهند برای خود شریکی در زندگی انتخاب نمایند. شریکی که تاپایان عمر

با او خواهند بود و از همه اسرار و رموز زندگی یکدیگر باخبر و آگاه خواهند شد. و در سختی ها و خوشی ها با او همدم خواهد بود.

بنابراین عقل حکم می کند که درباره همسر آینده اش تحقیق نماید، در خصوصیات اخلاقی و ویژگی های روحی او بررسی نماید و مطالعه کند

که این همسر کیست و هویتش چیست؟

*طلبه سطح دو، پایه دو

امام جعفر صادق علیه السلام می فرماید:

زن همانند گردنبندی است که به گردن انسان افکنده می شود، اندیشه کن ببین چه چیزی را به گردن خود افکندی (۱۵).

در این مورد استفاده از مشاوره با افرادی آگاه و با ایمان و بررسیهای دقیق و قابل اعتماد جهت آگاهی از حالات یکدیگر، وظیفه اصلی و شرط

اول است، تا صداقت و ایمان واقعی و هماهنگ بودن در روش صحیح زندگی و سازگاری با واقعیتها برای طرفین روشن شود.

پیامبر اسلام صلی الله علیه و آله در این باره فرموده است:

«بپرهیزید از آن گلی که در مزبله روئیده باشد. پرسیدند یا رسول الله گلی که در مزبله روئیده به چه معناست؟ فرمودند: زن زیبایی که که در خانواده پستی تربیت شده باشد» (۱۶).

تدین:

یکی از مهمترین معیارهای انتخاب همسر تدین و ایمان است. تدین به معنی پابندی کامل به اسلام و اسلام با جان و دل پذیرفتن و مطابق آموزه ها و به دستورات آن عمل کردن. پیامبر اسلام فرمودند (ص) بر شما باد که همسر دیندار بگیرید. انسان متدین به خاطر ترس از خدا و عاقبت کارش دست تعدی به همسر خویش دراز نمی کند مگر اینکه متدین حقیقی نباشد یا ویژگی های بعدی را نداشته باشد یا اینکه دچار عقده های روانی باشد. اما فردی که دیندار نیست هیچ تضمینی وجود ندارد که پایبند به رعایت حقوق همسر و زندگی مشترک باشد.

اخلاق نیک:

منظور از اخلاق نیک صفات و ویژگی های پسندیده در نظر عقل و شرع است از جمله مصداق های اخلاق نیک خوش خلقی، حق پذیری، تواضع، وفار و متانت گذشت، ادب، نرمخویی، وفاداری و سخاوت است. اخلاق نیک نه تنها از بهترین مزایای یک همسر شایسته است بلکه از مزایای واقعی هر انسانی به شمار می آید و باید در موقع انتخاب همسر بطور کامل مورد توجه قرار گیرد. اخلاق و صفات پسندیده میوه های تدین و ایمان و عمل صالح است فردی که دارای صفات خوب و اخلاقی است در خود شما اثر میگذارد. اخلاق حسنه تا آخرین لحظات عمر در طراوت و نشاط و شیرینی زندگی موثر است.

شرافت خانوادگی:

یکی از ملاک های انتخاب همسر اصالت خانوادگی است منظور از شرافت خانوادگی شهرت و ثروت موقعیت اجتماعی نیست بلکه مراد نجابت و پاکی تدین و تقوای خانواده است. خانواده را اگر به درختی تشبیه کنیم فرزندان آن خانواده هر کدام شاخ و برگ های آن درخت را تشکیل می دهند. و از ریشه ها و ساقه و تنه ی همان درخت تغذیه و رشد و نمو کرده اند شکی نیست که بسیاری از ویژگی های اجداد و پدر و مادر از طریق وراثت به فرد منتقل می شود محیط تربیتی و رشد هر فرد نیز از مهمترین عوامل تاثیرگذار در شکل گیری شخصیت هر فرد است.

پی نوشت:

(۱) معاویه از این وصلت، هدف سیاسی نیز داشت زیرا میسون از قبیله مسیحی الاصل بنی کلب بود و او بدین وسیله می خواست هواداری این

قبیله را در کشمکش های سیاسی جلب کند.

(۲) تاریخ طبری، ج ۴، ص ۲۴۳- لغتنامه دهخدا «میسون»

(۳) نساء: ۱.

(۴) بقره: ۲۲۱.

(۵) نور: ۳.

(۶) در مورد ازدواج با اهل کتاب به رساله های عملیه آقایان مراجع مراجعه شود.

(۷) وسائل الشیعه، ج ۲۰، باب ۲۷، ج ۵.

(۸) همان، ج ۲۰، باب ۲۸، ج ۲۱.

(۹) وسائل، ج ۲۰، باب ۲۷، ج ۶.

(۱۰) علیرضا صابری یزدی، حکمت های درخشان، قم مؤسسه بوستان کتاب، ص ۶۰۵.

(۱۱) محمدباقر مجلسی، قم سرور ۱۳۸۶، ص ۱۶۳.

(۱۲) همان.

* طلبه سطح دو، پایه دو

(۱۳) همان .

(۱۴) همان، ص ۱۶۴ .

(۱۵) همان .

(۱۶) سوره نساء، آیه ۱۹ .

(۱۷) روضة المتقين، ج ۸، ص ۳۷۷ .

(۱۸) سوره نساء، آیه ۳۴ .

(۱۹) روضة المتقين، ج ۸، ص ۳۶۶ .

(۲۰) همان، باب ۶، ج ۱۶

منابع

(۱) قرآن

(۲) نهج البلاغه

(۳) صحیفه سجادیه

(۴) شیخ طوسی، وسایل الشیعه

(۵) حسین مظاهری، اخلاق در خانه

(۶) علی رضا صابری یزدی، حکمت های درخشان

(۷) محمدباقر مجلسی، قم سرور، ۱۳۸۶

(۸) محمدبن جریر طبری تاریخ طبری جلد ۴

(۹) محمد تقی مجلسی، روضه المتقین جلد ۸

(۱۰) محمد علی قاسمی، بهشت زندگی